નામદાર ઈ-કમિટી સુપ્રીમ કોર્ટ ઓફ ઈન્ડિયા દ્વારા આપવામાં આવેલ SOPમાં જણાવ્યા મુજબ, સુગમ્ય (accessible) કોર્ટ દસ્તાવેજો તૈયાર કરવા માટેના મુખ્ય પગલાં નીચે મુજબ છે:

૧. દસ્તાવેજનું પ્રારંભિક ફોર્મેટિંગ (Formatting)

- હેડિંગ્સ અને લિસ્ટનો ઉપયોગ:

  દસ્તાવેજમાં લોજિકલ આઉટલાઇન બનાવવા માટે 'Heading 1', 'Heading 2' વગેરે જેવી બિલ્ટ-ઇન હેડિંગ સ્ટાઇલનો ઉપયોગ કરવો જોઈએ. તેવી જ રીતે, મેન્યુઅલ ફોર્મેટિંગને બદલે બિલ્ટ-ઇન લિસ્ટ સ્ટાઇલનો ઉપયોગ કરવો જરૂરી છે

- ફોન્ટ અને ટાઇપોગ્રાફી:

  Arial અથવા Calibri જેવા સુગમ્ય ફોન્ટનો ઉપયોગ કરો, જેની સાઇઝ ૧૩ હોવી જોઈએ. બે ફકરા વચ્ચે ૨૦ સેમીનો ગેપ (સ્રોત મુજબ) અને ૧.૫ લાઇન સ્પેસિંગ રાખવું જોઈએ. કર્સિવ ફોન્ટ, અંડરલાઇનિંગ, અને ઓલ-કેપિટલ (બધા મોટા અક્ષરો) કે સ્મોલ-કેપ્સનો ઉપયોગ ટાળવો જોઈએ; તેના બદલે 'sentence case' વાપરવો.

- **એલાઇનમેન્ટ:**

  ફકરાઓ ડાબી બાજુએ (left-aligned) હોવા જોઈએ. 'Justified' ટેક્સ્ટ ટાળવો જોઈએ કારણ કે તે વધારાની જગ્યાઓ બનાવે છે જે વાંચવામાં મુશ્કેલી ઊભી કરે છે.

૨. વિષયવસ્તુની સ્પષ્ટતા (Content Elements)

- **હાયપરલિંક્સ અને ઈમેજ:**

  હાયપરલિંક્સ માટે અર્થપૂર્ણ ટેક્સ્ટનો ઉપયોગ કરવો. તમામ ફોટા, ચાર્ટ્સ કે આકૃતિઓ માટે "Alt Tag" અથવા ટૂંકું વર્ણન આપવું જરૂરી છે. અસ્પષ્ટ પુરાવાઓ (જેમ કે ન્યૂઝપેપર કટિંગ) માટે પ્લેન ટેક્સ્ટ ટ્રાન્સક્રિપ્ટ આપવી જોઈએ.

- **કોષ્ટકો (Tables):**

  કોષ્ટકના કોલમ અને રો (row) હેડર્સ સ્પષ્ટ રીતે લેબલ કરવા. મર્જ કરેલા સેલ્સ, સ્પ્લિટ સેલ્સ કે ખાલી લાઇનોનો ઉપયોગ ટાળવો.

- **ભાષા અને કોન્ટ્રાસ્ટ:**

  દસ્તાવેજની મુખ્ય ભાષા ઓળખવી અને પ્રાદેશિક લખાણ માટે યુનિકોડ (unicode) ફોન્ટનો ઉપયોગ કરવો. લખાણ અને બેકગ્રાઉન્ડ વચ્ચે પૂરતો કલર કોન્ટ્રાસ્ટ હોવો જોઈએ.

૩. PDF કન્વર્ઝન અને ટેકનિકલ ઓપ્ટિમાઇઝેશન

- **એક્સેસિબિલિટી ચેકર:**

  દસ્તાવેજને PDF માં રૂપાંતરિત કરતા પહેલા સોફ્ટવેરના ઇન-બિલ્ટ 'Accessibility Checker' દ્વારા તપાસ કરવી.

- PDF સેટિંગ્સ:

  કન્વર્ટ કરતી વખતે ફોન્ટ્સ કોમ્પ્રેસ ન થાય અને "Document structure tags for accessibility" એનેબલ હોય તેની ખાતરી કરવી. સ્કેન કરેલા દસ્તાવેજો માટે ૩૦૦ dpi પર OCR (Optical Character Recognition) કરવું ફરજિયાત છે. જો દસ્તાવેજ સાવ વંચાય તેમ ન હોય, તો તેને ફરીથી ટાઈપ કરવો જોઈએ.

- ટેગિંગ અને મેટાડેટા:

  PDF માં હેડિંગ્સ, ટેબલ્સ અને લિસ્ટ મુજબ ટેગિંગ કરવું. દસ્તાવેજનું શીર્ષક અને પ્રાથમિક ભાષા PDF પ્રોપર્ટીઝમાં સેટ કરવી.

- સુરક્ષા અને બુકમાર્કિંગ:

  PDF સેક્યુરિટી સેટિંગ્સમાં "copying content for accessibility" ની મંજૂરી આપવી. મર્જ કરેલી ફાઇલોમાં બુકમાર્કિંગ કરવું અને પેજ નંબર્સ ફૂટરમાં આપવા જેથી સ્ક્રીન રીડર તેને વાંચી શકે.

૪. પ્રતિબંધિત બાબતો

- વોટરમાર્ક અને સ્ટેમ્પ:

  PDF માં વોટરમાર્કનો ઉપયોગ ન કરવો. ભૌતિક સ્ટેમ્પને બદલે ઈ-સ્ટેમ્પ (E-Stamps) વાપરવા.

- હસ્તલિખિત વિગતો:

  PDF માં કોઈ પણ માહિતી હાથેથી લખવી નહીં, બધી જ વિગતો ટાઈપ કરેલી હોવી જોઈએ.

- ડિજિટલ હસ્તાક્ષર:

  તમામ દસ્તાવેજો પર ડિજિટલ સહી હોવી જોઈએ.

સ્કેન કરેલા દસ્તાવેજો માટેની OCR (Optical Character Recognition) પ્રક્રિયા વિશેની વિગતવાર માહિતી નીચે મુજબ છે:

૧. સ્કેનિંગ માટેની પ્રાથમિક જરૂરિયાતો

- રિઝોલ્યુશન (Resolution):
  દસ્તાવેજોને ઓછામાં ઓછા 300 dpi (ડોટ્સ પર ઇંચ) ના રિઝોલ્યુશન પર સ્કેન કરવા જોઈએ.

- ગુણવત્તા:
  કેમ સ્કેનર (Cam Scanner) જેવી નબળી ગુણવત્તાવાળી એપ્સ અથવા ભૌતિક નકલના ફોટા પાડીને દસ્તાવેજો તૈયાર ન કરવા જોઈએ.

- શરત:
  દસ્તાવેજને સ્કેન કરવાની છૂટ ત્યારે જ છે જો તે મૂળ હાર્ડ કોપીમાં હોય અને સ્પષ્ટપણે વાંચી શકાય તેવો (legible) હોય. જો દસ્તાવેજ વંચાય તેમ ન હોય, તો તેને ફરીથી ટાઇપ કરીને સીધો PDF માં રૂપાંતરિત કરવો જોઈએ.

૨. Acrobat Pro માં OCR પ્રક્રિયા

Acrobat Pro સોફ્ટવેરનો ઉપયોગ કરીને એક્સેસિબલ સ્કેન કરેલા દસ્તાવેજો બનાવવાની પ્રક્રિયા આ પ્રમાણે છે:

1. સ્કેન કરેલા દસ્તાવેજને Acrobat Pro માં ખોલો.
2. "OCR Text Recognition" વિકલ્પ ચલાવો અને તમામ "OCR suspect" (શંકાસ્પદ અક્ષરો) શોધો.
3. દસ્તાવેજમાં એક્સેસિબિલિટી Tags ઉમેરો.

4. 'Reading Order' અને 'Editing Tools' નો ઉપયોગ કરો અને Acrobat Pro માં 'Full Check' ફીચર ચલાવો.
5. જો કોઈ ભૂલો જણાય તો તેને સુધારો. ત્યારબાદ 'PDF Accessibility Software (PAC3)' દ્વારા તેની સુસંગતતા તપાસો.

૩. OCRMYPDF (ઓપન સોર્સ સોફ્ટવેર)

આ એક ટર્મિનલ આધારિત એપ્લિકેશન છે જે સ્કેન કરેલી PDF ફાઇલોમાં OCR ટેક્સ્ટ લેયર ઉમેરે છે, જેથી તેને સર્ચ કરી શકાય.

ઇન્સ્ટોલેશન (Ubuntu 20.04): sudo apt install ocrmypdf કમાન્ડ દ્વારા ઇન્સ્ટોલ કરી શકાય છે.

કન્વર્ઝન: ફાઇલને કન્વર્ટ કરવા માટે ocrmypdf input.pdf output.pdf કમાન્ડનો ઉપયોગ થાય છે.

૪. સ્થાનિક ભાષાઓ માટે OCR

OCRMYPDF સ્થાનિક ભાષાઓને પણ સપોર્ટ કરે છે. તે માટે અલગ પેકેજ ઇન્સ્ટોલ કરવા પડે છે:

હિન્દી માટે: sudo apt install tesseract-ocr-hin

ગુજરાતી માટે: sudo apt install tesseract-ocr-guj

સ્થાનિક ભાષામાં OCR કરવા માટેનો કમાન્ડ: ocrmypdf -l guj g1.pdf g1_ocr.pdf (અહીં '-l' ભાષા દર્શાવે છે).

આ પ્રક્રિયા સુનિશ્ચિત કરે છે કે દસ્તાવેજમાં રહેલી માહિતી સ્ક્રીન રીડર દ્વારા વાંચી શકાય અને દિવ્યાંગ વ્યક્તિઓ માટે તે સુગમ્ય બને.

૫. OCRthyPDF (ઓપન સોર્સ સોફ્ટવેર)

આ એક ઉબુન્ટુ ઓપરેટિંગ સિસ્ટમની એપ્લિકેશન છે જે સ્કેન કરેલી PDF ફાઇલોમાં OCR ટેક્સ્ટ લેયર ઉમેરે છે, જેથી તેને સર્ચ કરી શકાય.

ઇન્સ્ટોલેશન (Ubuntu 20.04): sudo snap install ocrthypdf કમાન્ડ દ્વારા ઇન્સ્ટોલ કરી શકાય છે.

OCRthyPDF સ્થાનિક ભાષાઓને પણ સપોર્ટ કરે છે. તે માટે અલગ પેકેજ ઇન્સ્ટોલ કરવા પડે છે:

હિન્દી માટે: sudo apt install tesseract-ocr-hin

ગુજરાતી માટે: sudo apt install tesseract-ocr-guj

કન્વર્ઝન: ફાઇલને કન્વર્ટ કરવા માટે એપ્લિકેશન સર્ચ મેનુમા OCRthyPDF નામની એપ્લિકેશન ઓપન કરવી.

ત્યારબાદ “Languages” નામના ટેબમાં જઇ Gujarati લેંગ્વેજ સિલેકટ કરવી.

“Single PDF” ઓપ્શન માં “Browse” બટન પર ક્લિક કરી જે પીડીએફ કન્વર્ટ કરવાની હોય તેને સિલેકટ કરી “Start OCR” બટન પર ક્લિક કરવાથી જેતે પીડીએફ OCR PDF માં કન્વર્ટ થઈ જશે.